

Beata STARODUBOVA
Vytauto Didžiojo universitetas

Subordinuoto vyriškumo savivaizdis Vytauto Pliuros poezijos knygoje „Švelnumas pragare“

Santrauka. Straipsnyje, remiantis sociologės Raewyn Connell suformuluota vyriškumų teorija, analizuojamos subordinuoto vyriškumo reprezentacijos Vytauto Pliuros poezijos knygoje „Švelnumas pragare“ (2021). Pristatoma norminio ir subordinuoto vyriškumų hierarchinis pasiskirstymas: pastebėta priešprieša tarp heteroseksualumą pripažįstančios aplinkos ir normos neatitinkančių subjektų tampa eilėraščių analizės pagrindu. Keliamą problemą, koku pagrindu poeto V. Pliuros poezijoje santykis su norminiu vyriškumu tampa problemiškas, kaip jis paveikia homoseksualumo vaizdavimą. Analizė atskleidė, kad norminio vyriškumo reprezentacijos yra itin reikšmingos subordinuoto subjekto savivaizdžiui. Pastebėta, kad dominuojantis norminio vyriškumo požymis – heteroseksualumas. Autoriaus kaip aktyvisto pozicija tiesiogiai veikia subjekto požiūrį į norminį vyriškumą ir į save kaip subordinuotą asmenį.

Raktažodžiai: subordinuotas vyriškumas, norminis vyriškumas, homoseksualus subjektas, socialinė poezija.

Įvadas

Straipsnyje gilinamasi į lietuvių išeivio ir vokiečių bei airių kraujo turinčios amerikietės sūnaus Vytauto Pliuros poezijos knygą „Švelnumas pragare“ (2021), kurioje fiksuojamas vyro ir vyriškumo sampratos pokytis. Literatūra atspindi konfliktus tarp visuomenėse įsitvirtinusio vyriškumo idealo ir realios vyrų patirties, kuri yra daugialypė ir dažnai skiriasi nuo tradicinio – autonomiško, sėkmės lydimas, fiziškai ir emociškai stipraus,

apsirūpinusio – vyro įsivaizdavimo¹, tačiau tyrimų, kuriuose literatūra nagrinėjama šiuo aspektu, Lietuvoje trūksta. Analizuojant vyrų vaizdavimą literatūroje, kertinė yra sociologės Raewyn Connell suformuluota vyriškumų teorija. Knygoje „Masculinities“ (2005) R. Connell teigia, kad nėra vieno universalaus vyriškumo, o bent keli. Tam tikroje visuomenėje egzistuoja vienas norminis vyriškumas (kitais variantais, hegemoninis), atstojantis vyro idealą, kurį įkūnijantieji yra privilegijuojami.² Skiriami trys standarto neatitinkantys vyriškumai: pritampantis, marginalizuotas ir subordinuotas. R. Connell pabrėžia, kad visi šie vyriškumai³ yra suvokiami per santykį su norminiu vyriškumu ir per išryškėjantį skirtumą nuo įsitvirtinusio vyro konstrukto⁴.

Tyrimo objektas – subordinuoto vyriškumo reprezentacijos V. Pliuros poezijoje. Subordinuotų vyriškumų kategorija plati, visus jos polaukius sieja tai, kad į šią grupę patenkantys vyrai tam tikru elgesiu, sudėjimu ar įvaizdžiu priartėja prie to, kas tradiciškai suvokiama kaip moteriška.⁵ Šiame straipsnyje terminas „subordinuotas vyriškumas“ vartojamas tik analizuojant homoseksualaus vyro reprezentacijas, nes R. Connell vyriškumų teorijoje kaip kanoninį subordinuoto vyriškumo atvejį pateikia būtent homoseksualumą. Suvokiant, kad visuomenėje heteroseksualumas laikomas viena svarbiausių tradicinio vyro savybių, homoseksualumas vyriškumų hierarchijoje stovi ant žemiausios pakopos, nes romantinis susižavėjimas vyru stereotipiškai priskiriamas moteriai ir siejamas su moteriškumu, norminio vyriškumo antipodu.⁶ Tokio aspekto tyrime terminas „subordinuotas vyriškumas“ yra kertinis, nes pabrėžia konfliktą tarp heteroseksualumą pripažįstančios visuomenės ir normų neatitinkančių, nepatogių homoseksualių subjektų. Pastebint egzistuojantį ryšį tarp subjektų homoseksualumo ir vyriškumo normų, formuluojama problema, koku pagrindu poeto V. Pliuros poezijoje santykis su norminiu vyriškumu tampa problemiškas, kaip jis paveikia homoseksualumo vaizdavimą. Todėl straipsnyje mažiau dėmesio skiriama V. Pliuros eilėraščių kalbai bei poetikai ir susitelkiama į subjekto kaip homoseksualaus vyro savivaizdį.

Subordinuoto vyriškumo reprezentacijų tyrimui V. Pliuros poezija itin tinka. Joje subjektas atpažįsta visuomenėje įsigalėjusius tradicinius įvaizdžius ir su jais polemizuoja. Tai daroma pasitelkiant intelektualiąją ir populiariąją kultūras, biblinius motyvus, įvairias asmenybes. Knyga „Švelnumas pragare“ priskiriama aktyvistinei socialinei poezijai. Tokio atviro kalbėjimo apie homoseksualių vyrų gyvenimo problemas heteronormatyvioje visuomenėje iki šiol lietuvių poezijoje nebuvo. Ne mažiau išskirtinė ir V. Pliuros poetinė

¹ Pellerin, Pierre-Antoine, „Reading, Writing and the “Straight White Male”: What Masculinity Studies Does to Literary Analysis”, *Angles: New Perspectives on the Anglophone World* 3 (2016), 4, <https://doi.org/10.4000/angles.1663>.

² Connell, Raewyn W., *Masculinities*, 2nd ed. Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 2005.

³ Čia ir toliau sąmoningai vartojamos sąvokos „vyriškumai“ ir „vyriškumas“, jos nėra sinonimiškos. Vartojant sąvoką „vyriškumas“ akcentuojama tam tikroje visuomenėje dominuojanti idėja, kas yra vyriška, kitaip tai – *norminis vyriškumas*. Kai vartojama sąvoka „vyriškumai“, žvelgiama iš R. Connell teorijos perspektyvos ir pabrėžiamas skirtingų vyriškumų daugis (norminiai, subordinuoti, marginalizuoti vyriškumai).

⁴ Connell, Raewyn W. ir Messerschmidt, James W., „Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept”, *Gender and Society* 6 (2005), 838, <http://www.jstor.org/stable/27640853>.

⁵ Murray, Rainbow, „The Substantive Representation of Men: Intersectionality, Masculinities, and Men’s Interests”, *European Journal of Political Research* 64 (2) (2025), 6, <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12684>.

⁶ Connell, *Masculinities*, 76.

raiška: homoseksualus subjektas kalba rupiai, angažuotai, pasitelkia žargoną, taip pat jaučia ma vieno iš verlibro pradininkų Walto Whitmano įtaką. Tokią stilistiką nulemia paties autoriaus įsitraukimas į aktyvistinę veiklą, judėjimą ACT UP ir tai, kad V. Pliura augo ir gyveno JAV. Tekstuose bylojama apie sunkumus, kuriuos patyrė homoseksualūs vyrai Amerikoje XX a. antrojoje pusėje, todėl daug dėmesio skiriama daugiakultūrei aplinkai, istoriniams, politiniams įvykiams, populiariajai amerikietiskajai kultūrai. Svarbu paminėti, kad ši poezija autobiografiška. Tai nulemia knygos tikslas – autorius pasitelkė „psichoanalitinį raktą savam gyvenimui rekonstruoti“⁷. Iš poezijos tekstų sužinome apie V. Pliuros sudėtingą santykį su lietuviu tėvu, vaikystę konservatyvioje Ilinojaus provincijoje, paauglio prostitutės patirtis Los Andžele. Autorius eilėraščius pradėjo rašyti jau būdamas įsitvirtinęs dramaturgas antrojoje gyvenimo pusėje.⁸ Pabrėžtina, kad rašytojas kūrė tik anglų kalba, todėl, analizuojant V. Pliuros tekstuose besiskleidžiančias subordinuoto vyriškumo reprezentacijas ir jų raišką, esant poreikiui, paraleliai gretinamas vertimas su originalu. Atkreipiamas dėmesys, kaip buvo verčiamos tam tikros metaforos, žargonas, seksualines tapatybes įvardijantys žodžiai. Šis aspektas leidžia geriau pažinti kūrybos kontekstą, tiksliau išanalizuoti V. Pliuros kūryboje išryškėjusių subordinuoto vyriškumo reprezentacijų ypatumus.

Vyriškumai ir jų reprezentacijos literatūroje

1987 m. R. Connell suformulavo naują terminą „hegemoninis vyriškumas“ (šiam darbe pasirinktas lietuviškas atitikmuo – „norminis vyriškumas“⁹) ir išplėtojo teoriją apie matomą hierarchinę santykį tarp skirtingų vyrų. Ši terminologija, padedanti suvokti vyriškumų hierarchiją ir subordinacijos procesus, suteikė paspirtį vyriškumų ir moteriškumų tyrimų plėtotei, sulaukė plačios recepcijos ir nemažai kritikos.¹⁰ Tyrimui reikšmingas terminas „norminis vyriškumas“ suformuluotas atsižvelgiant į įvairialypę lyties sampratą, daugiasluoksnį ir prieštarinę subjektą, kasdienę konkurenciją sociume.¹¹ Tai leidžia suprasti, kad vyriškumų studijos nėra savarankiška tyrimų sritis – nagrinėjant vyriškumų reprezentacijas taip pat remiamasi lyčių studijų, *queer* teorijos suformuluotais konceptais (socialinė ir biologinė lytis, lyties performatyvumas, heteronormatyvumas).

⁷ Lvovskis, Stanislovas, „Kelionė iš Ilinojaus į Los Andželą: apie Vytauto Pliuros eilėraščius“, vertė Virginija Cibarauskė, *Literatūra ir menas* 17 (2021), <https://literaturairmenas.lt/literatura/stanislovas-lvovskis-kelione-is-ilinojaus-i-los-andzela-apie-vytauto-pliuros-eilerascius>.

⁸ Pulokas, Gediminas, „Vytautas Pliura. Eilėraščiai“, *Metai* 11 (2020), <https://www.zurnalasmetai.lt/vytautas-pliura-eilerasciai/>.

⁹ Sociologijos profesorius Artūras Tereškinas, pirmasis išvertęs vyriškumų teorijos terminiją į lietuvių kalbą, nurodo, kad angliško termino *hegemonic masculinity* vertimas gali būti „hegemoninis vyriškumas“ arba „norminis vyriškumas“.

¹⁰ Messerschmidt, James W. ir Messner, Michael A., „Hegemonic, Nonhegemonic, and “New” Masculinities”, in *Gender Reckonings: New Social Theory and Research*, sud. James W. Messerschmidt ir kt. New York: New York University Press, 2018, 35, https://transreads.org/wp-content/uploads/2022/02/2022-02-13_6209627ec41e5_GenderReckoningsNewSocialTheoryandResearchbyJamesWMesserschmidtPatriciaYanceyMartinMichaelA.MessnerRaewynConnellz-lib.org_.pdf.

¹¹ Connell ir Messerschmidt, „Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept”, 843.

Norminis vyriškumas įkūnija tam tikru metu visuomenėje labiausiai gerbiamą būdą būti vyru. Terminu autorė pabrėžia, kad norminis vyriškumas – tai šiuo metu priimtina strategija, „pozicija, kuri visada ginčytina“¹². Socialinės praktikos kinta, tam tikros savybės tampa atsiejamos nuo norminio vyriškumo, tad „vyriškumo etalonas“ kuriamas vis iš naujo.¹³ Nors norminis vyriškumas, priklausomai nuo vietos ir laiko, gali būti suvokiamas skirtingai ir jam sunkiai pritaikomi kategoriški apibrėžimai, dažniausiai jam priskiriamos savybės yra autoritetas, finansinė kompetencija, agresyvumas, fizinė stiprybė, demonstruojama sėkmė, savęs ir kitų kontrolė, racionalumas, „heteroseksistinė aistra moterims bei jų dominavimas“¹⁴. Kanoninis skirtingų vyriškumų pasiskirstymas – heteroseksualių vyrų dominavimas ir homoseksualių vyrų subordinacija – įgauna įvairiausias formas: homoseksualūs vyrai neturi lygiaverčių teisių, ne visada atstovaujami politikos srityje, būna stigmatizuojami kultūroje, prieš juos fiziškai ir psichologiškai smurtauja, vykdoma ekonominė diskriminacija.¹⁵ Dėl įsivyravusio moteriško homoseksualaus vyro stereotipo neheteroseksualus vyras tampa simboliu to, kas išstumama iš norminio vyriškumo modelio, ir atsiduria vyriškumų hierarchijos apačioje.¹⁶

Nors kai kurie sociologai skeptiškai vertina R. Connell vyriškumų teoriją dėl norminio vyriškumo neapibrėžtumo ir nepastovumo, t. y. priklausymo nuo sociokultūrinių aplinkybių, literatūrologė Alex Hobbs teigia, kad šis terminas praverčia analizuojant literatūros tekstus.¹⁷ Gilinantis į tekstus šiuo aspektu reikšmingas žvilgsnis skaitytojo ar tyrinėtojo, kuris privalo išlikti kritiškas vyrų reprezentacijoms ir hegemoniniams idealams.¹⁸ Anot A. Hobbs, analizuoti literatūrą iš vyriškumo studijų perspektyvos galima dvejopai: „apmąstyti privačias sritis, kuriose gali būti formuojama ir įgyvendinama vyriškoji tapatybė; ir išskirti bei nagrinėti teigiamus vyrų veikėjų pavyzdžius, kurie neatitinka vyriškumo stereotipų“¹⁹. Analizuojant V. Pliuros poeziją atsižvelgiama į šias rekomendacijas, nagrinėjamas socialinis ir intymus subjektų savivaizdis, tyrinėjama, kaip subjektai suvokia save viešojoje ir privačioje sferose.

A. Hobbs įžvelgia reikšmingų vyriškumo reprezentacijų ypatumų įvairių formų kultūroje. R. Connell teigia, kad kultūroje, įskaitant literatūrą, norminis vyriškumas yra įsitvirtinęs, tačiau žvelgiant į amerikiečių literatūrą personažai, įkūnijantys norminį vyriškumą, nedominuoja. Literatūra propaguoja kitokį vyriškumo modelį, vyrai, neatitinkantys norminio vyriškumo standartų, dažnai yra pagrindiniai veikėjai. Pasak literatūrologės, jei grožiniame kūrinyje ir egzistuoja *hegemoniniai herojai*, tuomet tokios praktikos dekonstruojamos.²⁰ Savo teiginiui iliustruoti A. Hobbs pateikia pavyzdį, susijusį su vyrų seksualine

¹² Connell, *Masculinities*, 76.

¹³ *Ibid.*, 77.

¹⁴ Tereškinas, Artūras, *Vyrų pasaulis: vyrai ir žaizdos vyriškumas Lietuvoje*. Vilnius: Baltos lankos, 16, 148.

¹⁵ Connell, *Masculinities*, 78.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Hobbs, Alex, „Masculinity Studies and Literature“, *Literature Compass* 10 (4) (2013), 387, <https://doi.org/10.1111/lic3.12057>.

¹⁸ *Ibid.*, 390.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ *Ibid.*, 387.

tapatybė: heteroseksualumas yra privalomas norminiam vyriškumui iš sociologinės perspektyvos, tačiau tai nebūtinai pasitvirtina grožiniuose tekstuose.²¹ Literatūros tyrėja Natalie Marena Nobitz, taikydama vyriškumą teoriją vyrų karininkų, linkusių į homoerotikumą, reprezentacijų analizėje, papildo A. Hobbs įžvalgą ir pažymi, kad literatūroje propaguojami vyriškumai yra problemiški: minėti veikėjai nėra nei visuomet stereotipiškai vyriški, patriotiški, nei teigiami ir progresyvūs homoseksualių vyrų pavyzdžiai.²²

Nors negalima teigti, kad literatūroje nėra norminį vyriškumą įkūnijančių personažų, svarbu kiekvieną norminio ir subordinuoto vyriškumą reprezentacijos atvejį vertinti individualiai: skatinama atsižvelgti į tai, „ar tekste hegemoniniai idealai išlieka pageidaujami, ar jie yra paneigiami arba išjuokiami“²³. Tai rodo, kad ši teorija padeda analizuoti tokius kaip V. Pliuros tekstus, kurių ašis – nenorminės tapatybės problematika. R. Connell suformuluotas kritinis „norminio vyriškumo“ terminas ir pristatoma vyriškumą hierarchija į centrą iškelia homoseksualaus subjekto, neatitinkančio normos, santykį su vyriškumo idealais. Tai atskleidžia visuomenėje matomą vyriškumo sampratos kaitą ir padeda parodyti, kaip tai reflektuojama grožinėje literatūroje.

Kritiškos norminio vyriškumo reprezentacijos

Norminio vyriškumo reprezentantai V. Pliuros poezijoje yra atskaitos taškas, su kuriuo lygindamasis subjektas apmąsto ir kuria subordinuotą savivaizdį. Homoseksualaus subjekto, kaip subordinuoto vyriškumo reprezentanto, gyvenimas knygoje skleidžiasi dviem kryptimis: klaustrofobiškas būvis spintoje²⁴ (angl. *in the closet*), t. y. uždarumas, savo seksualumo nuneigimas, arba „išstatytas apžiūrai“²⁵ (angl. *outed*), tarsi panoptikume patiriant žeidžiantį visuomenės žvilgsnį. Minėtos dvi V. Pliuros poezijos kryptys yra kartinės ir prasideda nuo konfliktiško santykio su tėvu, nulemiančio vėlesnės subjekto, kaip subordinuoto vyriškumo reprezentanto, problemas.

Vienas svarbiausių norminio vyriškumo reprezentantų V. Pliuros poezijoje – tėvo figūra. Tai – kartinė figūra, veikianti kaip vyro standartas. Tėvas eilėraščiuose kartoja vyriškumo stereotipus ir žymi vyrų seksualumo ribas: „tėvas skaldydavo juokus apie pyderus / sąmonės gelmėse it baltas rūkas / kilo / Nuvokimas, kad tai kažkaip susiję su manimi / Iš pradžių kikenau iš tų juokų.“²⁶ V. Pliuros poezijoje tėvo įvaizdis abstrahuotas, metonimiškas, bet turi pagrindinius norminio vyriškumo komponentus (prestižiškos pareigos, galios išryškinimas, „vyriška“, oficiali apranga): „jis visados vilkėdavo tamsius trijų dalių

²¹ *Ibid.*, 391.

²² Nobitz, Natalie Marena, *History's Queer Stories: Retrieving and Navigating Homosexuality in British Fiction about the Second World War*. Verlag: Biefeld, 2018, 188, <https://doi.org/10.14361/9783839445433>.

²³ Hobbs, „Masculinity Studies and Literature“, 392.

²⁴ Šiuo atveju analizei svarbi spintos (angl. *the closet*) simbolio reikšmė. V. Pliuros knygos vertėjai populiariojoje kultūroje vartojamą frazę „gyvenimas spintoje“ (angl. *living in the closet*), reiškiančią žmogaus seksualinės tapatybės neatskleidimą dėl homofobijos ir priverstinį maskavimą, išvertė „gyvenimas užsislaptinus“.

²⁵ Pliura, Vytautas, *Švelnumas pragare*, iš anglų kalbos vertė Gediminas Pulokas ir Marius Burokas. Vilnius: Kitos knygos, 2021, 11.

²⁶ *Ibid.*, 26.

kostiumus / buvo chirurgas²⁷. Su norminio vyriškumo idealu koreliuoja ir tėvo heteroseksualumas, subjekto pamatomas kaip grėsmingas ir subordinuojantis moterį: „Dar viena dejonė / Garsesnė / Jis žudo mano motiną“²⁸. Pažymėtina, kad tėvas konstruojamas ne kaip subjekto globėjas, o kaip oficialus asmuo, spinduliuojantis galia. Galia prieš subjektą nėra įsteigiama, tėvo figūra įgalinta savaime dėl patriarchato. Pats subjektas, nors ir bando atsirišti nuo autoriteto, vis tiek jaučia tėvo viršenybę: „Spjoviau jam į veidą / Jam, vyriškiui, vilkinčiam trijų dalių kostiumą / Jam, dieviškajam gydytojui“²⁹. Statuso ryškinimas rodo konservatyvaus tėvo, kaip autoriteto ir kaip vyro konstrukto, įvaizdžio įsitvirtinimą subjekto sąmonėje.

Tėvo figūra V. Pliueros poezijoje funkcionuoja kaip tradicijos, krikščioniškas simbolis. Tėvo ir Dievo sugretinimas ryškiausiai atsiskleidžia eilėraštyje „Tomas“, kurio centre – subjekto slapta meilė broliui ir tragiška šeimos griūtis, kai tėvas tai išsiaiškina. Tėvas tampa dvasine esybe, apsupta palaikytojų angelų: šalia tėvo „[a]ngelai kamavosi ant klevų šakų, vilkėdami / trijų dalių kostiumus, pūsdami dūmų žiedus, / Angelai šnabždėjosi tarpusavyje / Pasaulio pabaiga“³⁰. Subjekto teismas, tėvui sužinojus apie sūnaus maskuotą seksualinę tapatybę, vaizduojamas pasitelkiant biblinius intertekstus: „Pasaulio pabaiga / Buvau vienas Kolumbo jūrininkų, / ir mano laivas nukrito nuo pasaulio krašto / Jutau, kaip lekiu žemyn skrosdamas tamsą, tokią tamsią / lyg tai būtų buvęs pats Dievas / Angelai beširdiškai stebėjo, kaip mane įtraukia / Nelabojo nasrai“³¹. Ryškūs apokaliptiniai vaizdiniai, deformuotas pasaulio erdvės suvokimas siejasi su tradicine krikščioniška vyro samprata, kai vyriškumai, išeinantys už nubrėžtų ribų, yra nurašomi ir nutildomi.

Nors krikščioniškas norminio vyriškumo variantas turi universalių bruožų, jis atspindi XX a. 6–7 dešimtmečio Amerikos provincijos, Ilinojaus valstijos, tikrovę. Pats subjektas nusako šiai vietai būdingą norminio vyriškumo idealą, kalbėdamas apie savo paties susikurtą „auksinio jaunuolio“³² priedangą: „Baigiamosios klasės prezidentas. / Visiškas pirmūnas. / Kroso komandos kapitonas. / Tikras amerikietis vaikiną iš Ilinojaus“³³. V. Pliueros poezijoje matyti vaizdiniai idiliškos provincijos, kurioje „varlės kurkia plakančios / žmogaus / širdies ritmu“, dangus dažosi „ramybės spalva“³⁴, ir čia derančio jaunuolio savi-vaizdis. Jis prižiūri angusų veislės jautukus, prisistato kaip gabus, sportiškas, kandidatas „į Absolventų vakaro karalius“³⁵. Šiame norminio vyriškumo savivaizdyje ryški krikščioniška doro gyvenimo samprata. Šis savivaizdis skiriasi nuo tėvo įkūnijamo norminio vyriškumo, nes pabrėžiama ne tiek galia ar autoritetas, o tokio vyriškumo pozityvumas ir natūralumas. Kai vaizduojama Ilinojaus aplinka (eil. „Tomas“, „Niekada nesišukavau“, „Čiuožinėjimas tamsiojoje Mėnulio pusėje“), subjekto žvilgsnis tampa nostalgiškas, sentimentalus:

²⁷ *Ibid.*, 157.

²⁸ *Ibid.*, 146.

²⁹ *Ibid.*, 160.

³⁰ *Ibid.*, 157–158.

³¹ *Ibid.*, 158.

³² *Ibid.*, 157.

³³ *Ibid.*, 104.

³⁴ *Ibid.*, 54.

³⁵ *Ibid.*, 53.

„Rodydavome angusų veislės galvijus. / Visada laimėdavau taurę / Vyšnių šerbetą stiklinaitės.“³⁶ Pastebėjus, kad tokia raiška nebūdinga daugumai tekstų, galima teigti, kad kuriama priešprieša tarp prarastu rojumi tapusio vaikystės kaimo ir pragariško, „žmogėdriško miesto“³⁷. Tai paaiškina V. Pliuros poezijoje ryškius skirtumus tarp visuomenėje labiau priimtinių vyriškumo reprezentacijų provincijoje ir mieste.

Kitas pastebėtas norminio vyriškumo reprezentantas siejamas su Amerikos didmiesčiu Los Andželu, į kurį subjektas atsikrausto: tai – vedę heteroseksualūs vyrai, „visą dieną spaudžiantys rankas, / sudarantys sandėrius, / sukantys gyvenimo ratą, / kaukšintys „Florsheim“ batų kulnais, / kemšantys pilvą mačo maistu“³⁸. Šis vaizdavimas atskleidžia galios ir autoriteto persmelktas norminio vyriškumo praktikas. Įvardydamas tokių vyrų dominavimą, poetas linkęs ne vaizduoti jų išorę, o pasitelkti materialius objektus kaip hegemoniją fiksuojančias metonimines jungtis: „Vedusių vyrų perpildyta pirtis prietemoj žybsintys jų / vestuviniai žiedai“³⁹. Iš visų miesto vyro, esančio galios pozicijoje, ženklų ryškiausias – vestuvinis žiedas, į jį keletą kartų eilėraščiuose sutelkiamas subjekto žvilgsnis. Šis žiedas – subjektui tarsi minėtų vyrų išpareigojimo heteroseksualumo matricai⁴⁰ ir įsirašymo į ją ženklas. Subjektas, kuris uždariauja pardavinėdamas savo kūną, liudija šių vyrų įvaizdžio neatitiktis ir demaskuoja heteroseksualių vyrų palaikomą įvaizdį: „Buvo rusų diplomatas, kuris orgazmo akimirka / paplūsdavo ašaromis“⁴¹. Heteroseksualumą žymintys vestuviniai žiedai kontrastuoja su subjekto fiksuojamomis situacijomis: šie vyrai lankosi gėjų pirtyje, važinėja Šventosios Monikos bulvaru, kuriame uždariauja vyrai prostitutės. Vestuvinis žiedas ir jo švytėjimas tampa tarsi pavojaus ženklu, nurodančiu ne tik į šių vyrų išpareigojimą, bet ir į jų dualumą.

Vyrų, norinčių išlaikyti aukštą hierarchinę padėtį visuomenėje, bet ir tampančių privačiais subjekto prostitutės klientais, dualumą subjektas pašaipiai perteikia simboliniu meškėno įvaizdžiu: „Šaiposi su draugais iš pyderų, o tada sutemus atsėlina / prie mano durų kaip meškėnai, / kurie bilda prie namų stovinčioje šiukšlių dėžėje“⁴². Šis palyginimas svarbus, nes meškėnas gali būti interpretuojamas kaip transformatyvi figūra, siejama su Amerikos didmiesčiais. Kitaip nei kitiems gyvūnams, meškėnams neatpažinti objektai kelia ne grėsmės jausmą, o susidomėjimą ir savotišką džiugesį.⁴³ Taip pat žodžio *raccoon* etimologija leidžia interpretuoti meškėną kaip kolonializmo, t. y. pasisavinimo ir išnaudojimo, simbolį: meškėnas iš kitų gyvūnų išsiskiria letenomis, itin panašiomis į žmogaus rankas, ir

³⁶ *Ibid.*, 105.

³⁷ *Ibid.*, 104.

³⁸ *Ibid.*, 114.

³⁹ *Ibid.*, 33.

⁴⁰ Terminas „heteroseksualumo matrica“, kurį filosofė Judith Butler knygoje „Vargas dėl lyties“ (2017) vartoja „siekdama pažymėti tą kultūrinio įskaitomumo tinklėlį, per kurį būna natūralizuojami kūnai, socialinės lytys ir geisimai“. Įskaitomumas reiškia, kad įvairiose situacijose vyrų ir moterų heteroseksualumas ir vaidmenys santykiuose priimami kaip savaime suprantami.

⁴¹ Pliura, *Švelnumas pragare*, 101.

⁴² *Ibid.*, 101.

⁴³ Justice, Daniel Heath, „The Future Belongs to Raccoons“, *Ricochet Media*, 2021 March 17, <https://ricochet.media/climate/environment/the-future-belongs-to-raccoons/>.

gebėjimu atidaryti, lytėti, apžiūrėti.⁴⁴ V. Pliuros poezijoje meškėno įvaizdis ryškina subjekto klientų triukštingumą. Būdami galios pozicijoje, jie gali sau leisti peržengti norminio vyriškumo ribas, bet ir grįžti į saugią zoną. V. Pliuros kūrybai būdingas toks „aukštųjų“ vyrų hiperbolizuotas nužeminimas. Priešingų realijų sugretinimas pasitarnauja knygos „Švelnumas pragare“ eilėraščių strategijai – demaskuoti ir atskleisti palaikančiųjų norminio vyriškumo įvaizdį paradoksaliai normos neatitiktį.

V. Pliura, vaizduodamas šiuos norminio vyriškumo reprezentantus, daug dėmesio skiria heteronorminės visuomenės ypatybėms analizuoti. Eilėraštyje „Piteris“, kuriame subjektas gedi mylimojo, uždaryto kalėjime, nuo individualios patirties pereinama prie bendresnio samprotavimo apie institucijų galią: homoseksualūs vyrai vaizduojami kaip visuomenės kaliniai, kuriuos vis bandoma įveikti. Los Andželo vyrų centrinis kalėjimas, kuriame laikomas mylimasis, eilėraštyje infantilizuojamas, vaizduojamas ironiškai: „Pravažiuoju aukštą, pilką it karvelis pastatą, tykantį / Greta Templ gatvės nuovažos kaip bjaurus / Plačiaburnis⁴⁵ kreivadantis vaikėzas“⁴⁶. Ironiška pastato interpretacija charakterizuoja ir disciplinavimo instituciją, perteikia ją kaip neadekvačią, inertiškai naikinančią. Šią interpretaciją ryškina plati pastato burna – langų juosta, skirta kaliniams stebėti iš bet kurio taško: „Noriu mirti...nors ir keletui minučių...jei eismas lėtas / Nes matau eilę langų, pro kuriuos galbūt žiūri mylimasis“⁴⁷. Į asociacijų grandinę langas-burna įsiterpia musėkauto metafora. Žvelgdamas į pastatą, V. Pliura teigia: „matau musėkautą, Veneros augalu vadinamą“⁴⁸. Taip išryškinama tarsi venerinėmis⁴⁹ ligomis sergančių, nepriimtinių žmonių izoliacija ir jų destruktivus naikinimas. Musėkauto metafora byloja apie šių institucijų žmogėdrystę: disciplinavimo institucijos ne tik sulaiko homoseksualius asmenis, bet ir jais maitinasi. Taip V. Pliura netikėtai iškelia ir heteroseksualumo matricos esmę – normatyvumui klestėti ir išlikti būtina opozicija.

Politiškai angažuotas subordinuotas vyriškumas

Knygoje „Švelnumas pragare“ subordinuoto vyriškumo reprezentacijos ir savivaizdžio problemoms itin svarbus politinis aspektas. Homoseksualumas konservatyvios visuomenės akyse subjektą paverčia *kitu*. Visgi *kito* etiketė subjektą ne smukdo ar verčia slėptis spintoje, o skatina protestuoti. Sociopolitinių aspektų gausą eilėraščiuose paaiškina V. Pliuros dalyvavimas aktyvistinėje organizacijoje ACT UP. Analizuojant homoseksualaus subjekto savivaizdį, akivaizdu, kad eilėraščiuose subordinuotas vyriškumas ne tik

⁴⁴ Grider, Phillip, „There Is a Beast They Call Aroughcun: Raccoons and Colonialism in Early America“, *European Journal of American Studies: Figurations of Interspecies Harmony in North American Literature and Culture* 19 (1) (2024), 1–2, <https://doi.org/10.4000/ejas.21562>.

⁴⁵ Brutalistinio stiliaus kalėjimo pastatą charakterizuoja langų juosta, kuri asocijuojama su plačia burna.

⁴⁶ Pliura, *Švelnumas pragare*, 84.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Asociacija tarp musėkauto, homoseksualių asmenų ir Veneros galimai yra nuoroda į tuo metu vykusią AIDS epidemiją. Anksčiau venerinėmis ligomis vadintos lytiškai plintančios ligos. Kontrastingoje asociacijų grandinėje derinama tikrovė su gana romantiniu požiūriu (meilės ligos).

įprastai konfliktuoja su norminiu vyriškumu – autoriaus eilėraščiai yra sąmoningas LGBTQ+ bendruomenės atsakas: „Jūs mėginot ištrinti mano buvimą / apie raudonodžius, vergus ir žydus mes bent jau žinojom“⁵⁰. Subjektas, reflektuodamas savo gyvenimo istoriją, naviguoja tarp skaudžių patirčių, kurios charakterizuoja ne tik jį, bet ir to meto homoseksualių asmenų bendruomenę. Eilėraščiuose, kuriuose subjektas konfliktuoja su disciplinuojančia aplinka, *aš* dažnai reiškia *mes* ir atvirkščiai: „kokia daugybė mūsų užgeso / Lyg toji cigaretė, kurią man į kūną / bedė Los Andželo šerifo pavaduotojas“⁵¹.

Politinio savivaizdžio problema glaudžiai susijusi su saugios vietos paieškomis. Tokiai patirčiai svarbi miesto erdvė, kurioje subjektas, išvartytas iš rojaus, prieglobstį turi susikurti pats „iš gryniausio nieko“⁵². Subjektas eilėraštyje „Štai, pagaliau, homoseksualams – saugus prieglobstis“ namus renčia iš pergromuliuotų cigarečių pakelių, susitapatina su „stropia širše“: „kramčiau kol iš jų liko minkšta masė / atsargiai / atrydamas tą sudrėkusį gipsą“⁵³. Simboliškas prieglobsčio konstravimas susijęs su tuo metu Amerikoje paplitusiu Marlboro vyro (angl. *Marlboro Man*), dažnai vaizduojamo cigarečių reklamoje, įvaizdžiu: „ginklų kambarys sumeistrautas iš krūminiais dantimis / uoliai permaltų „Marlboro“ pakelių“⁵⁴. „Marlboro“ pozicionavo patrauklų, stojišką, tvirtą baltaodį kaubojų, gyvenantį ramų, bet nepriklausomą gyvenimą Vakarų Amerikoje, kaip vyro idealą. „Marlboro“ vyro konstruktas įtvirtino kiek kitoki vyriškumo standartą: šis įvaizdis ne išsiskyrė galios demonstravimu, o ryškino individualumą ir autonomiškumą.⁵⁵ Šios charakteristikos subjektui patrauklios, pabrėžia jo, kaip nepriklausomo kovotojo, poziciją ir ryžtą išlikti: „Čia jauku ir saugu / neišivaizduojama / daugybė kambarių ir visa tai pastačiau aš pats“⁵⁶.

Subjekto kaip mažumos atstovo savivaizdis vienu metu yra ir subjektyvus, ir universalus; šią jungtį padeda pasiekti apeliacinis, manifestinis kai kurių tekstų tonas. V. Pliuros socialinėje poezijoje binarinė opozicija *heteroseksualus* / *homoseksualus* ryškinama žvelgiant ne tik iš heteronormatyvios visuomenės pozicijos, bet ir iš subkultūros žiūros taško: „Žudykit heteroseksualus / Jie veisiasi kaip blusos“⁵⁷. V. Pliuros manifestiniai eilėraščiai, kurie sudaro bent trečdalį knygos, turi aiškų adresatą. Apeliuojama į skaitytoją, kurio tapatybė taip pat neatitinka normos, kalbama atitinkamu registru. Kategoriška, šiurkšti kalba, žargonas pasitelkiami tikslingai. Ši raiška nėra skirta esantiesiems kitoje pusėje šokiruoti, o *saviems* palaikyti. Frazų pakartojimas, pykčio persmelkta retorika veikia kaip pasipriešinimas kitų disciplinavimo naratyvui: „Jie bandė mane sunaikinti / aš juos sunaikinsiu / nesi-trauksiu daugiau nesiduosiu lėtai žudomas“⁵⁸. Manifestiniai eilėraščiai ne veltui primena skanduotes protestuose, jie skirti subjektui ir bendruomenei stiprinti.

⁵⁰ Pliura, *Švelnumas pragare*, 123.

⁵¹ *Ibid.*, 11.

⁵² *Ibid.*, 30.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Ibid.*, 32.

⁵⁵ White, Cameron, Oliffe, John L. ir Bottorff, Joan L., “From the Physician to the Marlboro Man: Masculinity, Health, and Cigarette Advertising in America, 1946–1964”, *Men and Masculinities* 15 (5) (2012), 528, <https://doi.org/10.1177/1097184X12461917>.

⁵⁶ Pliura, *Švelnumas pragare*, 30.

⁵⁷ *Ibid.*, 67.

⁵⁸ *Ibid.*, 48.

Intymusis subjekto savivaizdis

Analizuojant intymųjį subjekto savivaizdį matyti, kad įtampa yra sutelkta į vyro prostitutės savivaizdį, kuris grindžiamas autoriaus išgyvenimais. Kaip minėta straipsnio pradžioje, knygos autorius, gyvendamas Los Andžele, uždarbiavo iš savo kūno. Eilėraštyje „Čiuožinėjimas tamsiojoje Mėnulio pusėje“, kuriame vyro prostitutės įvaizdis išplėtotas, ryškus introspekcinis žvilgsnis į šią patirtį. Dėl to intarpuose, kuriuose menama, kaip subjektas buvo išnaudojamas, nėra tiesmukai eksplikuojamas subjekto skausmas. Tai pateikiama komiškai, ironiškai sustiprinant kontrastą tarp tragiškos patirties ir raiškos: „Kai kuriems užtenka įžūlumo, ištraukus iš piniginės, rodyti savo vaikų nuotraukas, kol aš stoviu greta, / su sperma, iš kurios buvo sumeistraiuti jų vaikai, pilve. / Jo sėklos baltymus mano kūnas tikriausiai panaudos kokiam nors / nagui užauginti.“⁵⁹ Tad vyro prostitutės savivaizdis labiau atveria homoseksualaus subjekto vidinį konfliktą.

V. Pliuros kūryboje vidinis konfliktas yra sąlygojamas artimo ryšio stokos ir kūnų persivartojimo. Subjekto vienvėdis atsispindi vieno svarbiausių rinkinio „Švelnumas pragare“ eilėraščių „Čiuožinėjimas tamsiojoje Mėnulio pusėje“ erdvėje. Konstruojama Mėnulio erdvė primena Los Andželo naktinį gyvenimą, kuris populiariojoje kultūroje romantizuojamas, tačiau garsėja kaip pavojingas, nužmoginantis. Mėnulis eilėraštyje – tai apokaliptinė, šalta, destruktivi erdvė: „Tūkstantį kartų šalčiau nei čiuożykloje. / Ledas sušalęs iš ašarų. / Tamsiojoje Mėnulio pusėje mirtinai tylu. / Tylu kaip priplėkusioje pragaro spintoje.“⁶⁰ Tačiau tai tampa sava subjekto veikimo teritorija, kurioje vyrai, pamatę laikraštyje skelbimą apie siūlomas paslaugas, nukreipiami: „Mėnulio žmogus rodo jiems kelią į Tamsiąją Mėnulio pusę. / Ir jie patenka pas mane.“⁶¹ Verta paminėti, kad eilėraštyje perteikiama Mėnulio erdvė yra bent kelių populiariosios kultūros ir literatūros intertekstų konstruktas: eilėraštis nurodo į 1973 m. pasirodžiusį amerikiečių muzikos grupės „Pink Floyd“ albumą „The Dark Side of the Moon“, aktualizuojantį psichinės sveikatos stigmą ir vienišumo problemas, o ryškios dekadanso apraiškos, Viktorijos laikų intertekstai, destruktivaus hedonizmo nuorodos ir violetinių gėlių gausa byloja apie airių rašytojo Oscaro Wilde'o kūrybos inspiraciją. Tad Mėnulio erdvė yra simbolinė, jungia socialinį, literatūrinį ir populiariosios kultūros kontekstus.

Subjektas pasitelkia O. Wilde'o romane „Doriano Grėjaus portretas“ išryškėjusią hedonistinio gyvenimo idėją ir pabrėžia destruktivias jo pasekmes.⁶² Prostituciją subjektas interpretuoja kaip aristokratiško, hedonistinio gyvenimo pasirinkimą: minėtoje pragaro „spintoje, tarp Viktorijos epochos albumų, aš suvalgiau / konservuotų persikų, plikiau indišką arbatą, / dabinausi plaukus smeigėmis su brangiaisiais akmenimis“⁶³. Subjekto prostitutės patirties tamsa priimama kaip sava. Tai suteikia subjektui trūkstamo dėmesio, bet ir nuodija: „liečiau tas bjaurias purpurines gėles. Prisikaščiau jų į plaukus. Žinojau, kad

⁵⁹ *Ibid.*, 99.

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ *Ibid.*, 108.

⁶² Minimame romane pagrindinis veikėjas pasirenka hedonistinį gyvenimą, bet toks gyvenimas destruktivus, baigiasi mirtimi. Šį principą V. Pliura perima rašydamas analizuojamą eilėraštį apie prostituciją.

⁶³ Pliura, *Švelnumas pragare*, 100.

mirsiu. Lietusieji tas gėlės neišgyvena.“ Minimos violetinės gėlės, žibuoklės (angl. *violets*) – vienas seniausių *queer* romantinius santykius koduojančių simbolių. Šių gėlių įprastai pozityvi reikšmė eilėraštyje apverčiama, tai – nuodingas ir pranašiškas ženklas: „Mano tėvai mane mylėjo. / Mane priėmė į Ilinojaus universitetą. / Bet aš visur temačiau šlykščias tamsias raudonas⁶⁴ gėles“⁶⁵. Šis simbolis siejasi su eilėraštyje matomo tamsiojo (giliojo) žaidimo (angl. *dark play/deep play*) apraiškomis – čiuožinėjimu. Tamsusis žaidimas⁶⁶ reiškia žaidimą, kurio metu vieni jo dalyviai kenčia, kol kiti patiria malonumą: tai – prieštaringas žaidimas, pasižymintis ypač didele rizika.⁶⁷ V. Pliura ribines prostitucijos patirtis perteikia akcentuodamas dviprasmišką čiuožinėjimo patirtį, kai žaismę keičia grėsmė susižeisti: „Aš čiuožinėju kraujo raudonio ledu“⁶⁸. Mėnulis atsiskleidžia kaip subjekto tamsiojo žaidimo erdvė, kurią subjektas yra ir prisijaukinęs, bet ir nuo jos kenčia: „Mano pačiužos aštrios. Raišteliai gerai suveržti. / Nors čia nėra deguonies, aš galiu kvėpuoti“⁶⁹.

Vyro prostitutės savivaizdis taip pat atveria norminio vyriškumo kaukės absurdiškumą ir visuomenės konstruojamą melą. Subjektas disponuoja žinojimu, jam suteikiama galima atskleisti tikruosius klientų veidus: „Buvau pyderų detektyvas / Turiu 548 vardų sąrašą, adresus, telefono numerius. / Sukaupiau per beveik trejus tamsiai raudonus metus / Ketinu išsipirkti ¾ „Times“ ar „Newsweek“ puslapio. / Noriu išverst visus nešvarius baltinius“⁷⁰. Būtent per tamsiosios Mėnulio erdvės vaizdavimą atskleidžiamas ir visuomenės dvilypumas – egzistuojantį homoseksualumą norima atskirti, palikti naktiniam gyvenimui. Parodoma, kad homoseksualus subjektas visuomenėje verčiamas egzistuoti tik ribinėje erdvėje, sutikdamas su subordinacija. Tad subjektas, kartodamas frazę „Aš čiuožinėju tamsiojoje Mėnulio pusėje“ ir vis primindamas apie savo būvį tamsiojoje erdvėje, ne tik nurodo į savo skaudžią patirtį, bet ir apsieičia galios pozicijomis su norminį vyriškumą įkūnijančiais vyrais bei teigia: „Dabar žinau tiesą. / Dabar žinau, kas vyksta.“⁷¹

Dėl to galima sakyti, kad kūnas tampa tarsi subjekto ginklu – juo fiksuojami heteroseksualių vyrų palaikomo įvaizdžio įtrūkiai. Kūno praktikos vyrus, siekiančius išlaikyti heteroseksualumo įvaizdį, daro pažeidžiamus. Eilėraščiuose kūniškas malonumas tarsi infantilizuoja, subordinuotą subjektą ir „natūralus“ sulygina, pastaruosius priverčia nusimesti kaukes: „Mačo, futbolo sirgalius, kietas teisininkas, dreba ir / žiopčioja / Jie tampa silpni, bejėgiai. / Nors vieną trumpą akimirką. / Jie tampa žmonėmis.“⁷² Paradoksalu, kad V. Pliuros poezijoje kūnų vyksmas ištrina imperatyvus, diktuojamus lyčių normų. Kitokių seksualinių patirčių besitikintys subjekto klientai patys tampa *kitokie*: iš pradžių „laikosi atšiau-riai“, vėliau subjektui parodo švelnumą, „paglosto plaukus. / Pažaidžia su mano ausimi. /

⁶⁴ „But all I could see was the ugly purple flowers“ (Pliura 2001, 88). Originalė gėlės violetinės (angl. *purple*); analizuojant tekstą remiamasi originalu.

⁶⁵ Pliura, *Švelnumas pragare*, 105.

⁶⁶ Tamsiojo žaidimo pavyzdžiai – itin rizikingi lošimai, žongliravimas itin aštriais peiliais, vaikščiojimas lynu.

⁶⁷ Johnson, Mark R., „Deep Play and Dark Play in Contemporary Cinema“, *New Review of Film and Television Studies* 17 (4) (2019), 2, <https://doi.org/10.1080/17400309.2019.1666644>.

⁶⁸ Pliura, *Švelnumas pragare*, 100.

⁶⁹ *Ibid.*, 102–103.

⁷⁰ *Ibid.*, 111.

⁷¹ *Ibid.*, 107.

⁷² *Ibid.*, 95.

Ir staiga suima mano veidą švelniomis moteriškomis⁷³ / rankomis.⁷⁴ Nors subjektas dega noru pavišinti klientų vyrų tapatybes, visgi heteroseksualių vyrų troškimas seksualiai suartėti suteikia subjektui galios patvirtinti savo vyriškumą: „Aš ne pedryla. / Kai jie įžengia pro duris, būnu tiek vyras, kiek tik sugebu.“⁷⁵ Būtent per kūno performatyvų aktą subjektas pažeidžia norminio vyriškumo palaikomą „tikro“ vyro iliuziją ir sugeba pasipriešinti jį subordinuojančiai aplinkai.

Išvados

Išanalizavus V. Pliuros poezijos knygoje „Švelnumas pragare“ išryškėjusias subordinuoto vyriškumo reprezentacijas ir subjekto santykį su norminio vyriškumo idealais, prieita prie išvados, kad norminio vyriškumo reprezentacijos yra itin reikšmingos subordinuoto subjekto savivaizdžiui. Norminio vyriškumo reprezentantai parodė, kad normos įtvirtinamos per galios figūras. Reprezentacijos siejamos su socialine įtaka, kapitalistine pasaulėžiūra, todėl turi galią atmesti ir pažymėti homoseksualų subjektą kaip *kitą*. Pastebėta, kad dominuojantis norminio vyriškumo požymis – heteroseksualumas, kurį poetas linkęs pašiepti. Akivaizdu, kad autoriaus kaip aktyvisto pozicija tiesiogiai veikia subjekto požiūrį į norminį vyriškumą ir į save kaip subordinuotą asmenį. Subjekto homoseksualumas itin atviras, kūniškas, tačiau įžodinamas skausmas, kaip homoseksualumas visuomenėje tampa žmogų ir vyrą nurašančia žyma. Šis konfliktas labiausiai matomas per vyro prostitutės patirtį, atveriančią subjekto ribines patirtis, bet ir pasipriešinimą *kito* etiketei. Galima teigti, kad subordinuoto vyriškumo reprezentacija V. Pliuros poezijoje yra prieštaringa: subjektą dėl homoseksualumo visuomenė nuneigia, tačiau kartu jis tampa įgalintas *kitas* ir nulemia kitų vyrų norminio vyriškumo ribų pažeidimą.

Literatūra

- Butler, Judith, *Vargas dėl lyties: feminizmas ir tapatybės subversija*. Vilnius: Kitos knygos, 2017.
- Connell, Raewyn W., *Masculinities*, 2nd ed. Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 2005.
- Connell, Raewyn W. ir Messerschmidt, James W., “Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept”, *Gender and Society* 6 (2005), 829–859, <http://www.jstor.org/stable/27640853>.
- Grider, Phillip, “There Is a Beast They Call Aroughcun: Raccoons and Colonialism in Early America”, *European Journal of American Studies: Figurings of Interspecies Harmony in North American Literature and Culture* 19 (1) (2024), <https://doi.org/10.4000/ejas.21562>.
- Hobbs, Alex, “Masculinity Studies and Literature”, *Literature Compass* 10 (4) (2013), 383–395, <https://doi.org/10.1111/lic3.12057>.

⁷³ Kitoniškumas suprantamas pagal R. Connell įvardytą visuomenėje pastebėtą vyriškumo hierarchiją: homoseksualus ar į homoerotiskumą linkęs vyras traktuojamas kaip moteriškas, vadinasi, *kitas*.

⁷⁴ *Ibid.*, 102.

⁷⁵ *Ibid.*, 114.

- Johnson, Mark R., "Deep Play and Dark Play in Contemporary Cinema", *New Review of Film and Television Studies* 17 (4) (2019), 405–422, <https://doi.org/10.1080/17400309.2019.1666644>.
- Justice, Daniel Heath, "The Future Belongs to Raccoons", *Ricochet Media*, 2021 March 17, <https://ricochet.media/climate/environment/the-future-belongs-to-raccoons/>.
- Lvovskis, Stanislovas, „Kelionė iš Ilinojaus į Los Andželą: apie Vytauto Pliuros eilėraščius“, vertė Virginija Cibarauskė, *Literatūra ir menas* 17 (2021), <https://literaturairmenas.lt/literatura/stanislavas-lvovskis-kelione-is-ilinojaus-i-los-andzela-apie-vytauto-pliuros-eilerascius>.
- Messerschmidt, James W. ir Messner, Michael A., "Hegemonic, Nonhegemonic, and "New" Masculinities", *Gender reckonings: New Social Theory and Research*, sud. James W. Messerschmidt, Patricia Yancey Martin, Michael A. Messner ir Raewyn Connell. New York: New York University Press, 2018, 35–57, https://transreads.org/wp-content/uploads/2022/02/2022-02-13_6209627ec41e5_ReckoningsNewSocialTheoryandResearchbyJamesWMesserschmidtPatriciaYanceyMartinMichaelA.MessnerRaewynConnellz-lib.org_.pdf.
- Murray, Rainbow, "The Substantive Representation of Men: Intersectionality, Masculinities, and Men's Interests", *European Journal of Political Research* 64 (2) (2025), 493–512, <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12684>.
- Nobitz, Natalie Marena, *History's Queer Stories: Retrieving and Navigating Homosexuality in British Fiction about the Second World War*. Verlag: Biefeld, 2018, <https://doi.org/10.14361/9783839445433>.
- Pellerin, Pierre-Antoine, "Reading, Writing and the "Straight White Male": What Masculinity Studies Does to Literary Analysis", *Angles: New Perspectives on the Anglophone World* 3 (2016), 36–52, <https://doi.org/10.4000/angles.1663>.
- Pliura, Vytautas, *Švelnumas pragare*, iš anglų kalbos vertė Gediminas Pulokas ir Marius Burokas. Vilnius: Kitos knygos, 2021.
- Pliura, Vytautas, *Tenderness in Hell*. Bloomington: Authorhouse, 2001.
- Pulokas, Gediminas, „Vytautas Pliura. Eilėraščiai“, *Metai* 11 (2020), <https://www.zurnalasmetai.lt/vytautas-pliura-eilerasciai/>.
- Tereškinas, Artūras, *Vyrų pasaulis: vyrai ir žaizdos vyriškumas Lietuvoje*. Vilnius: Baltos lankos, 2011.
- White, Cameron, Oliffe, John L. ir Bottorff, Joan L., "From the Physician to the Marlboro Man: Masculinity, Health, and Cigarette Advertising in America, 1946–1964", *Men and Masculinities* 15 (5) (2012), 526–547, <https://doi.org/10.1177/1097184X12461917>.

Beata STARODUBOVA

Vytautas Magnus University, Lithuania

THE SELF-IMAGE OF SUBORDINATED MASCULINITY IN VYTAUTAS PLIURA'S POETRY COLLECTION *TENDERNESS IN HELL*

Summary. Drawing on sociologist Raewyn Connell's theory of masculinities, this article analyzes representations of subordinate masculinity in Vytautas Pliura's poetry collection *Tenderness in Hell* (2021). It presents the hierarchical distribution of normative and subordinate masculinities: the observed tension between an environment that recognizes heterosexuality and subjects who do not conform to the norm becomes the basis for the analysis of the poems. The paper investigates on what basis the relationship with normative masculinity becomes problematic in the poetry of Pliura, and how this affects the portrayal of homosexuality. The analysis showed that representations of normative masculinity are particularly significant for the self-image of the subordinated subject. It was noted that the dominant feature of normative masculinity is heterosexuality. The author's position as an activist directly influences the subject's view of normative masculinity and of himself as a subordinated individual.

Keywords: subordinated masculinity, hegemonic masculinity, homosexual subject, social poetry.